

TESTNING AF FORÆLDREKOMPETENCER HOS GRØNLÆNDERE I DANMARK

- OM BRUGEN AF IKKE-KULTURTILPASSEDE TESTS TIL MÅLING AF FORÆLDREKOMPETENCER I FORBINDELSE MED TVANGSFJERNELSER AF GRØNLANDSKE BØRN

INDLEDNING

Når kommunerne undersøger grundlaget for tvangsfjernelse af grønlandske børn i Danmark, anvendes som hovedregel en række tests til måling af forældrekompetencer, som ifølge flere kilder er uegnede til formålet, da disse tests ikke er tilpasset målgruppen. Grønlandske forældre risikerer på den baggrund at opnå så lav en testscore, at det fx konkluderes, at de har nedsatte kognitive evner, uden at der er faktisk belæg for det.

Sådanne potentielle fejlvurderinger kan have vidtrækkende konsekvenser for såvel børn som forældre, da de i yderste konsekvens kan være medvirkende til en tvangsfjernelse af et barn.

Som det fremgår af notatet, er det velkendt, at bl.a. intelligencetestes udarbejdet og afprøvet i en given sammenhæng eller kultur ikke uden videre kan anvendes til måling af intelligens blandt andre folkeslag eller kulturer.

Instituttet vurderer på den baggrund, at kritikken af de anvendte måleredskaber i forbindelse med tvangsfjernelser bør tages alvorligt.

I Danmark er 7 procent af børn, som selv er født i Grønland, og 5 procent af børn med mindst én forælder, der er født i Grønland, anbragt uden for hjemmet, mod 1 procent af andre børn i Danmark.¹

Notatet forholder sig ikke til, hvorvidt tvangsfjernelserne er berettigede eller ej. Vores fokus er *processen*, der *leder* til en tvangsfjernelse.

Da en tvangsfjernelse er et vidtgående indgreb i retten til familieliv, jf. Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK) artikel 8, er det afgørende, at processen sikrer et egnet grundlag for beslutningen.

...

I notatet behandler vi fortrinsvis den kritik, de anvendte tests er genstand for både internationalt og herhjemme. Vi understreger desuden vigtigheden af, at børnefaglige psykologer, der varetager testning og vurdering, har de fornødne kompetencer – herunder viden om tværkulturel psykologi og -testning. Samtidig retter vi blikket mod betydningen af, at der tilbydes tolkning, såfremt det er relevant, da sprogbarrierer i sig selv kan komplicere en sag og lede til forkerte konklusioner. Endelig fremhæver vi, at der i sager vedrørende grønlandske børn skal tages særligt hensyn til, at barnet kan bevare sit oprindelige sprog, kultur og identitet.

Notatet er udarbejdet med input fra forskere, myndigheder og øvrige relevante aktører. Foreningen Mentor Immanuel har gjort os opmærksom på problemstillingen.

ANBRINGELSER AF GRØNLANDSKE BØRN

Grønlandske familier, der bor i Danmark, oplever oftere at få anbragt et barn uden for hjemmet, end familier i Danmark i øvrigt. Syv procent af børn og unge, som selv er født i Grønland, og fem procent af børn og unge med mindst én forælder, som er født i Grønland, var således anbragt uden for hjemmet ved udgangen af 2019, mod 1 procent af andre børn i Danmark.²

På finansloven for 2021 blev der afsat penge til at undersøge anbringelsesprocessen og den efterfølgende trivsel hos børn med grønlandsk baggrund, der er anbragt i Danmark.

VIVE offentliggør på den baggrund i maj 2022 en undersøgelse om anbragte grønlandske børn i Danmark.³

RETEN TIL FAMILIELIV FOR GRØNLÆNDERE I DANMARK

Generelt om retten til familieliv i sager om tvangsfjernelse

Retten til familieliv og forældre og børns ret til gensidigt samvær er et grundlæggende princip indenfor menneskeretten, som bl.a. er beskyttet i EMRK artikel 8. Når myndigheder træffer beslutninger, der begrænser eller hindrer børn og forældres ret til gensidigt samvær, som for eksempel tvangsfjernelse af et barn, er der tale om et indgreb i retten et familieliv. Det betyder, at der stilles krav om,

at indgrebet skal være i overensstemmelse med loven, forfølge et sagligt formål og være proportionalt. Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har flere gange udtalt, at det udgør et alvorligt indgreb at adskille en familie, og et sådant indgreb skal derfor være underbygget af fornuftige og tungtvejende hensyn begrundet i barnets interesser.

Når det er besluttet, at et barn skal tvangsfjernes, stilles der meget strenge krav til myndighedernes vurdering af, hvor barnet anbringes under tvangsfjernelsen. Det skyldes, at en tvangsfjernelse af et barn som udgangspunkt er en midlertidig foranstaltning, der skal bringes til ophør, så snart omstændighederne tillader det. Myndighederne er derfor forpligtet til at arbejde for, at et barn, der anbringes udenfor hjemmet, bevarer sit sprog, kultur, religion og identitet under anbringelsen.⁴

Hvis for eksempel et barn fra en grønlandsk familie bliver anbragt i en etnisk dansk plejefamilie, der ikke taler grønlandsk, udvikles og vedligeholdes barnets modersmål som udgangspunkt ikke. Det vil betyde, at anbringelsen er mere indgribende i barnet og forældrenes ret til familieliv, fordi barnet stilles væsentligt ringere end et etnisk dansk anbragt barn, både hvad angår muligheden for at bevare kontakten til sine biologiske forældre under anbringelsen, og hvad angår barnets muligheder for hjemgivelse. Se endvidere afsnittet om beskyttelse af grønlandere i Danmark som oprindeligt folk.

Processuelle garantier i sager om tvangsfjernelse

Retten til familieliv sikrer også processuelle garantier. Det betyder, at den beslutningsproces, der fører til et indgreb i retten til familieliv, skal være rimelig og yde passende respekt for de interesser, der er beskyttet af artikel 8. Da medlemsstaterne er overladt et vist skøn, når de skal træffe en afgørelse om tvangsfjernelse, vil det ofte ikke være beslutningen som sådan, men derimod beslutningsprocessen, der rejser spørgsmål i forhold til konventionen.⁵

De processuelle garantier indebærer blandt andet krav om, at myndigheder skal have et tilstrækkeligt grundlag for at træffe afgørelse. Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (EMD) ser for eksempel på, om der har været indhentet lægefaglige og psykologiske vurderinger, om de myndigheder, der skal træffe afgørelse, har et indgående kendskab til sagen, og om der har været indhentet rapporter om familien og børnenes situation.⁶

Hvis de psykologiske vurderinger, der danner grundlag for en beslutning om tvangsfjernelse af et barn, ikke er egnede, og indgår som et væsentligt moment i beslutningsgrundlaget, kan det i sig selv udgøre en krænkelse af retten til familieliv, fordi grundlaget ikke er tilstrækkeligt.

Forbud mod diskrimination

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention beskytter mod diskrimination på grund af blandt andet etnisk oprindelse, race eller nationalt mindretal. Bestemmelsen er ikke udtømmende og vil også kunne omfatte forskelsbehandling af oprindelige folk.

DOM FRA DEN EUROPÆISKE MENNESKERETTIGHEDSDOMSTOL (EMD)

I sagen *D.H. med flere mod Tjekkiet*⁷ udtalte EMD, at det var diskrimination, at brugen af psykologiske tests resulterede i, at størstedelen af de børn, der var placeret i specialskoler i Tjekkiet, havde romaoprindelse. Eleverne var udvalgt på baggrund af indlæringsvanskeligheder, der var påvist ved brug af en psykologisk test. De tests, der blev anvendt, var udarbejdet på baggrund af befolkningsflertallet, og de tog ikke hensyn til romaers særlige forhold. Ordningen indebærer, at romabørn blev placeret i klasser med børn med indlæringsvanskeligheder og dermed blev undervist i forenklet pensum. Som følge heraf modtog romabørnene en uddannelse, der cementerede deres vanskeligheder og hindrede deres udvikling i stedet for at løse de reelle problemer og integrere romabørnene i almindelige skoler og udvikle de evner, der skulle gøre det nemmere at leve blandt befolkningsflertallet.

Hvis de psykologiske vurderinger, der (sammen med andet materiale) danner grundlag for en beslutning om tvangsfjernelse af et barn, ikke tager hensyn til grønlandere i Danmarks særlige forhold, herunder sprog og kultur, og hvis vurderingerne indgår som et væsentligt moment i beslutningsgrundlaget, kan der således være tale om diskrimination.

Beskyttelse af grønlandere i Danmark som oprindeligt folk

ILO's konvention nr. 169 vedrørende oprindelige folk og stammefolk i selvstændige stater stiller en række krav til statens særlige forpligtelser overfor oprindelige folk. Konventionen indeholder et princip om selvidentifikation, der betyder, at det afgørende for, om et folk er omfattet af konventionen, er, om en gruppe selv opfatter sig som tilhørende et bestemt folk.

Det fremgår af konventionen, at oprindelige folks sociale, kulturelle, religiøse og åndelige værdier og skikke skal anerkendes og beskyttes. Staten skal tage behørigt

hensyn til karakteren af de problemer, som disse folk står over for, både som grupper og som enkeltpersoner, og der skal vedtages foranstaltninger med henblik på at afbøde de vanskeligheder, som de møder, når de står over for nye leve- og arbejdsvilkår.

Det betyder blandt andet, at myndighederne har en særlig forpligtelse til at yde konkret og passende støtte til at imødekomme de sproglige og kulturelle barrierer, som grønlandere i Danmark står overfor i mødet med dansk kultur, herunder støtte til at udfylde deres forælderrolle og varetage deres ansvar som forældre. Med andre ord er danske myndigheder forpligtede til at arbejde mere intensivt for at sikre barnets trivsel og udvikling i hjemmet, end myndighederne sædvanligvis ville gøre. Endvidere bør myndighederne, hvis de skrider til tvangsfjernelse, tage særligt hensyn til, at et grønlandsk barn kan bevare sit sprog, sin kultur og identitet. Det kan for eksempel ske ved, at myndighederne undersøger mulighederne for netværksanbringelse eller anbringelse i en grønlandsk familie.

RETNINGSLINJER FOR UDARBEJDELSE AF FORÆLDREKOMPETENCEUNDERSØGELSER

Ved indstilling til anbringelse uden samtykke skal der – uanset forældrenes ophav – foretages en vurdering af forældremyndighedsindehaverens kompetencer til at varetage omsorgen for barnet.⁸ Såfremt der er brug for en psykologisk vurdering, bliver der udarbejdet en forældrekompetenceundersøgelse. I et flertal af tvangsanbringelsessager bliver der udarbejdet en eller flere forældrekompetenceundersøgelser.

Af Socialstyrelsens 'Retningslinjer for udarbejdelse og anvendelse af forældrekompetenceundersøgelser'⁹ fremgår det, at en forældrekompetenceundersøgelse er en "psykologisk undersøgelse af ét eller flere børn eller unge og af deres forældre med henblik på at afdække det enkelte barns behov og forældrenes kompetencer til at imødekomme disse". Det fremgår endvidere, at undersøgelsen gennemføres med henblik på at afklare, hvad der er til barnets bedste, og at undersøgelsen skal tage udgangspunkt i det konkrete barn og dets forældres muligheder for at tage vare på og støtte barnet med udgangspunkt i barnets behov.¹⁰ Og at en forældrekompetenceundersøgelse er en del af kommunens samlede oplysningsgrundlag på linje med øvrige relevante sagsakter.

Det er, ifølge Socialstyrelsens 'Retningslinjer for udarbejdelse og anvendelse af forældrekompetenceundersøgelser', ikke direkte beskrevet i lovgivningen, hvornår forældrekompetenceundersøgelser skal finde sted, hvad de specifikt skal indeholde, eller hvordan de konkret skal udformes. Det fremgår blot, at forældrekompetenceundersøgelser udarbejdes som psykologfaglig ekspertviden

(af en autoriseret psykolog)¹¹, der indgår som grundlag for at træffe afgørelser i forhold til børn og unge med behov for særlig støtte.¹²

UNDERSØGELSESMETODER, HERUNDER PSYKOLOGISK TESTNING

Ifølge Socialstyrelsens 'Retningslinjer for udarbejdelse og anvendelse af forældrekompetenceundersøgelser' anvendes der i forbindelse med udarbejdelse af forældrekompetenceundersøgelser næsten altid tests af forskellig slags:

"Når en psykolog skal planlægge og gennemføre en forældrekompetenceundersøgelse på baggrund af et kommunalt opdrag, er det fagligt relevant, at psykologen anvender systematisk psykologisk testmateriale og andre metoder. Formålet er at supplere den kliniske vurdering med personlighedsbeskrivelser til bidrag i det samlede billede af forældrenes ressourcer og vanskeligheder."¹³

Overordnet kan psykologiske tests og metodik opdeles i følgende hovedgrupperinger:

- Metoder til testning og afdækning af *kognitive funktioner*, herunder begavelse og funktionsniveau samt fleksibilitet, opmærksomhed og andre eksekutive funktioner.¹⁴
- Metoder til testning og afdækning af personlighedsfunktioner, herunder affektregulering, forsvarsmekanismer, indlevelsessevne mv.¹⁵
- Metoder til observationer af samspil, som bidrager med afdækning af temaer i interaktionen mellem forældrene og barnet, herunder struktur, afstemning og gensidighed mv.¹⁶

DE ANVENDTE TESTS

En test, der ofte¹⁷ anvendes af psykologer som et element i den samlede forældrekompetenceundersøgelse ved bekymring for et barns trivsel, er den såkaldte WAIS test (Wechsler Adult Intelligence Scale). Den bruges til at vurdere intelligens og kognitive funktioner. Blandt øvrige anvendte tests finder vi fx:

- Wais IV, der tester forældrenes IQ ud fra sprogforståelse, perception og hukommelse
- Rorschach(Exner) -testen, der beskriver forældrenes typiske tankegang, evne til kontrol og stress-håndtering, sociale- og følelsesmæssige forhold samt realitets- og selvopfattelse
- MCMI III, der belyser forældrenes personlighedstræk
- RME (Reading the Mind in the Eyes), der tester forældrenes evne til at tolke følelsesudtryk
- PAI, der tester psykiske lidelser og personlighedsforstyrrelse

- Den projektive personlighedstest, der tester tankeforstyrrelser og realitetsforstyrrelser
- Screening med SRS-2, der vurderer afvigelser i voksnes sociale kompetencer
- BRIEF-V, der tester for eksekutive vanskeligheder
- LEAS (Levels of Emotional Awareness), der tester evne til empati og mentalisering

Som udgangspunkt er de tests, der anvendes ved forældrekompetenceundersøgelser, udviklet med udgangspunkt i en vestlig forståelsesramme, dvs. med reference til vestlige normer og kultur. Ifølge såvel danske som internationale forskere er det imidlertid ikke problemfrit at anvende 'vestlige' tests på ikke-vestlige folkeslag – herunder oprindelige folk – uden omfattende tilpasninger. I særdeleshed synes der blandt kritikere at være enighed om, at *måling af intelligens* ved hjælp af ikke-kulturtilpassede tests er problematisk.

Uagtet denne kritik anvendes fortsat ikke-kulturtilpassede tests som led i forældrekompetenceundersøgelser af bl.a. grønlandske forældre. Som det fremgår af indledningen, er problemet, at grønlandske forældre risikerer at opnå en lavere score, end de ellers ville, såfremt de anvendte tests var tilpasset målgruppen. I yderste konsekvens kan det medføre, at det fejlagtigt konkluderes, at et grønlandsk forældrepar har nedsatte kognitive evner. En konklusion der kan have vidtrækkende konsekvenser for såvel børn som forældre.

INTERNATIONAL KRITIK AF STANDARDISERET INTELLIGENSTESTNING ANVENDT PÅ OPRINDELIGE FOLK

Siden 1970'erne har flere udenlandske studier vist, at der kan være kulturel bias ved brug af standardiserede intelligens-tests. Anvendeligheden af intelligens-testene WISC (Wechsler Intelligence Scale for Children) og WAIS, overfor oprindelige folk i blandt andet USA, Canada og Australien, er fx blevet undersøgt.

Således undersøgte canadiske forskere tilbage i 1986 specifikt brugen af IQ-testen WISC-R overfor inuitbørn i Canada. Undersøgelsen viste, at et stort antal inuitbørn blev fejlklassificeret i testen, der er baseret på amerikanske normer: Ud af 366 inuitelever opnåede 77 procent under 70 i IQ-score i testens verbale del og faldt således indenfor kategorien "retarderet", mens omkring 6 procent tilsvarende scorede under 70 i IQ-score i performedelen. Omkring 32 procent fik under 70 i den samlede IQ-testscore. På baggrund heraf konkluderede de canadiske forskere, at standardiserede intelligens-tests ikke er hensigtsmæssige redskaber til vurdere intelligens og uddannelsesmæssige kvalifikationer hos børn, der socialt, kulturelt eller sprogligt adskiller sig fra majoritetsbefolkningen, som testene oprindeligt er tilpasset.¹⁸ Det samme mønster er fundet i undersøgelser af andre grupper af

oprindelige folk i Canada (f.eks. Cree og Ojibwa), hvor scoren på den verbale skala også er signifikant lavere end normen, og konklusionen er ligeledes, at brugen af WISC blandt oprindelige folk kan medføre fejlklassifikationer.¹⁹

Dertil har lignende undersøgelser belyst, at problemstillingen også gør sig gældende i andre kontekster og blandt andre grupper af oprindelige folk.²⁰ For eksempel viser en gennemgang af australske studier, at de samme problemer gør sig gældende, når voksne oprindelige folk bliver forelagt WAIS-testen.²¹

Ydermere indikerer flere undersøgelser, at også etniske minoriteter er stillet dårligere i testene sammenlignet med majoritetsbefolkningen (f.eks. latinamerikanere og sorte i USA).²²

Nyere kvalitative studier tegner et billede af, at der fortsat er udfordringer ved brug af standardiserede intelligencetest overfor oprindelige folk, selvom disse er blevet udviklet gennem årene. I et australsk studie fra 2013 fortæller en række klinikere, der til dagligt arbejder med oprindelige folk, således om kulturel bias i mange WAIS- og WISC-tests som følge af sprog- og uddannelsesmæssige forskelle. I mangel af bedre anvendes disse tests dog stadig i kombination med mere uformelle vurderingsværktøjer. På baggrund heraf konkluderes det, at der er et stort behov for udvikling af kognitive tests tilpasset oprindelige folk.²³

Det bør i sammenhængen nævnes, at en række forskere allerede i 1970'erne begyndte at udvikle alternativer til de traditionelle IQ-tests, der forsøger at tage højde for såvel socioøkonomiske som kulturelle forskelle.²⁴ Således er der gennem tiden udviklet en række bud på, hvordan man kan imødekomme kulturel bias.²⁵ Der synes imidlertid langt fra at være enighed om, at disse bud udgør brugbare alternativer, hvilket den fortsatte – og aktuelle – interesse for tilpasning af standardiserede tests til måling af bl.a. IQ vidner om (se evt. afsnittet 'Konsortium for tværkulturel neuropsykologi viser vej').

STÅSTED BLANDT FORSKERE OG KLINIKERE I DANMARK

Også herhjemme udtrykker forskere kritik. Rune Nielsen, ph.d. og ekspert i tværkulturel neuropsykolog og seniorforsker ved Rigshospitalet, som er interviewet i forbindelse med udarbejdelsen af dette notat²⁶, vurderer således, at anvendelse af ikke-kulturtilpassede tests ved såvel forældre- og børnevurderinger og vurderinger af begavelse blandt børn med indvandrerbaggrund giver anledning til bekymring. Han giver udtryk for, at det er "en stor klinisk udfordring for psykologer, der sidder og tester, at de ikke ved, hvad der er den normale eller forventede præstation for disse målgrupper, og at de derfor ikke ved, hvad det betyder, det de finder", og at området er "overraskende underbelyst" rent videnskabeligt.²⁷

Det er, ifølge Nielsen, altid problematisk, når man tester på tværs af kultur og sprog med tests, som er udviklet i og til vestlige befolkninger, og testpersonerne klarer sig stort set altid dårligere, end de ellers ville. Han uddyber:

”De tests, vi anvender i Danmark, er udviklet i vestlige lande til vestlige populationer. Og de er tilpasset danske forhold, dvs. dansk sprog og dansk kultur primært. Så hvis man ikke er født og opvokset i Danmark med det danske sprog og den danske kultur, står man svagere ift. at kunne løse mange af de spørgsmål, der indgår i testene.”

Nielsen påpeger, at udfordringerne overvejende har at gøre med sprog og kultur, men formentlig også kvaliteten af den skolegang/uddannelse man kommer med fra Grønland. Han retter samtidig opmærksomheden mod, at der er tale om komplekse problemstillinger, da dét at være en god forælder ikke nødvendigvis forudsætter, at man er højt begavet – det handler måske snarere om, hvordan man i hverdagen håndterer forælderrollen.²⁸ Endelig gør han opmærksom på, at det sagtens kan være rigtigt at tvangsfjerne den relativt store andel af grønlandske børn i Danmark, som man tvangs fjerner, og at hans kritik alene går på, at testningen kan være problematisk.²⁹

Professor i psykologi ved Aarhus Universitet, Dion Sommer, som vi ligeledes har talt med³⁰, påpeger også, at det er problematisk at anvende ikke-kulturtilpassede tests. Ifølge Sommer er WAIS-testen først anvendelig i forhold til grønlandere, når den er oversat til grønlandsk af kompetente sprog- og fagpersoner, og dernæst valideret i det grønlandske samfund på samme måde, som man gjorde, da testen i sin tid kom til Danmark fra USA i 1950’erne. Og man kan, ifølge Sommer, ikke bare oversætte testen sætning for sætning, idet selve *meningen* med sætningen skal oversættes. Herefter skal testen valideres, hvilket indebærer, at spørgsmålene sendes ud til flere hundreder tilfældigt udvalgte testpersoner i Grønland. Endelig skal hovedparten af testpersonerne afgive svar, der ligger indenfor normalområdet. Hvis ikke, skal testen justeres.³¹

FØLELSERS UDTRYK KAN VÆRE KULTURBESTEMT

I tillæg til, at de tests, der anvendes i forbindelse med forældrekompetenceundersøgelser, kan være problematiske, kan der være udfordringer i selve kommunikationen forælder og sagsbehandler/psykolog imellem, som opstår, såfremt sagsbehandleren/psykologen fx ikke er trænet i at ’ aflæse ’ kulturelt divergerende måder at kommunikere og udtrykke følelser på.

Peter Berliner, professor i psykologi ved ’Ilisimatusarfik - Grønlands Universitet’, retter i et telefoninterview³² med os opmærksomheden mod netop dette aspekt som ét, man bør være opmærksom på i forbindelse med vurdering af forældrekompetencer hos grønlandske forældre. Ifølge Berliner er det ikke ualmindeligt, at grønlandere *viser* deres følelser fremfor at udtrykke dem verbalt.

Dette fænomen er nærmere beskrevet i artiklen "How are emotions expressed in Kalaallisut" af Naja Blytman.³³ Følelser vises i adfærd, kropsholdning og ansigtsudtryk, og såfremt sagsbehandler og psykolog ikke er vidende herom og/eller i stand til at aflæse signalerne, er der en risiko for, at vigtige dele af kommunikationen ikke opfanges eller misforstås.

Også forskere fra bl.a. USA har argumenteret for, at ikke bare testene men selve testprocessen kan være biased. Den kontekstuelle betydning af kultur ved neuropsykologiske evalueringer herunder klinikers egen bias og værdier bør derfor ifølge disse forskere have større opmærksomhed.³⁴ Som svar på ovenstående præsenteres et "ECLECTIC" framework, der kan bruges til systematisk at identificere relevante kulturelle karakteristika, som klinikere bør tage højde for ved evaluering af klienter, der er kulturelt forskellige fra majoriteten. Disse karakteristika omfatter uddannelse og læsefærdigheder, kultur og kulturtilpasning, sprog, økonomi, kommunikation, testsituationen, komfort og motivation, konceptualiseringen af intelligens og immigrationskonteksten, da disse alle vurderes at kunne medføre potentiel bias i forhold til testens retfærdighed.

KONSORTIUM FOR TVÆRKULTUREL NEUROPSYKOLOGI VISER VEJ

Det internationalt anerkendte "gap" imellem den store diversitet blandt testpersoner/klienter/patienter og tilgængelige neuropsykologiske redskaber kalder på handling. Med henblik på at udvikle brugbare alternative har 16 forskere fra ti forskellige lande for relativt nylig dannet et konsortium (det Europæiske konsortium for tværkulturel neuropsykologi, ECCroN). Initiativet vidner om, at gode løsninger på testproblematikken endnu ikke er fundet.

Samarbejdet, der bl.a. tæller forskere fra Danmark, Norge og USA³⁵, skal lede til, at der udvikles og implementeres neuropsykologiske tests tilpasset den kulturelle diversitet, der i dag kendetegner indbyggerne i mange europæiske lande.

Det nyetablerede konsortium påpeger, at neuropsykologiske vurderinger i højere grad bør tage højde for kulturelle faktorer som sprog, læsefærdigheder, uddannelse, indvandringshistorie, kulturtilpasning etc. Først og fremmest argumenterer ECCroN for udvikling, validering og standardisering af tests, der kan bruges på tværs af kulturer og tager højde for individuelle forskelle. Derudover argumenterer de for bedre klinisk træning af neuropsykologer i kulturelsensitiv neuropsykologisk vurdering. Forskning indikerer potentielle fordele ved at tests udføres af en neuropsykolog af samme etnicitet som testpersonen selv, men da dette i praksis ikke er muligt for alle grupper, argumenteres i stedet for bedre klinisk træning af alle neuropsykologer med henblik på at sikre patientvenlig kommunikation og korrekt administration og fortolkning af tværkulturelle neuropsykologiske tests.

Endelig argumenterer konsortiet for udformning af guidelines i forbindelse med brug af tolke ved neuropsykologiske vurderinger (alternativt en tilpasning af eksisterende guidelines for arbejdet med tolke i medicinsk eller psykologisk praksis). Sådanne guidelines bør bl.a. beskrive, hvordan man briefer tolken forud for gennemførelsen af en neuropsykologisk test omkring formålet med testen såvel som testproceduren.

CERTIFICERING AF BØRNESAGKYNDIGE PSYKOLOGER

Som det fremgår af ovenstående afsnit, peger flere ting i retning af, at ikke blot de anvendte tests men også selve testprocessen – herunder psykologens tilgang til testpersonen, viden om tværkulturel psykologi og -testning, 'atypiske' kommunikationsformer hos testpersoner fra andre kulturer etc. – spiller en afgørende rolle for 'testudfaldet' og dermed de konklusioner, der drages ift. den videre proces.

I Norge indførte man i 1998 en certificeringsordning, som har bidraget til at sikre, at børnesagkyndige psykologer har de rette kompetencer samt kvalitet i undersøgelser og erklæringer – og dermed familiernes retssikkerhed (se evt. evalueringen af den norske model³⁶).

Dansk psykolog Forening har udtalt, at ikke alle psykologer har de fornødne kompetencer og den rette viden om tværkulturel psykologi og -testning til at kunne udføre forældrekompetenceundersøgelserne forsvarligt.³⁷ Foreningen har derfor efterlyst en certificeringsordning for børnesagkyndige psykologer samt et offentligt tilsynssystem med klageadgang, som også omfatter ikke-autoriserede psykologer. Formålet med certificeringsordningen skulle bl.a. være at sikre en høj og ensartet kvalitet i de dele af det psykologfaglige arbejde, der omhandler testning og vurdering af forældrekompetencer hos forældre med anden sproglig og kulturel baggrund end dansk.

TOLKNING I FORBINDELSE MED TVANGSFJERNELSER

Som nævnt ovenfor kan der udover de rent kulturelle barrierer i forbindelse med testning i sager om tvangsfjernelser af børn af grønlandske forældre i Danmark også være tale om sproglige barrierer.

Grønlandere i Danmark vil i en række situationer have behov for tolkebistand i mødet med de danske myndigheder – fx i forbindelse med en vurdering af forældrekompetencer. For selv om mange grønlandere forstår og taler dansk, kan de dansksproglige kompetencer komme til kort, hvis sagen er kompliceret, eller der er tale om en presset situation.

Undersøgelser blandt flygtninge viser således, at seks ud af ti efter ti år har sprogkompetencer, der rækker til, at de kan klare sig i forskellige jobsammenhænge og i hverdagssituationer som sådan, men er utilstrækkelige i uvante sociale sammenhænge eller ved sygdom. Om end grønlandere i Danmark ikke er i samme kategori som flygtninge, ej heller hvad angår sproglige forudsætninger, kan der alligevel drages nogle paralleller.³⁸

Da det er myndighedens ansvar at sikre sig, at grønlandere – og andre som myndigheden er i kontakt med – forstår den information, der gives, og at myndigheden selv forstår borgerens ærinde i bred forstand, har myndigheden pligt til at vurdere, om tolkebistand er nødvendig. Det gælder også ved testning og vurdering af forældrekompetencer i sager om tvangsanbringelser.

Faktisk kan adgang til – og brug af – kvalificeret tolkebistand være afgørende i forhold til at sikre, at kommunikationen mellem parterne er fyldestgørende.

Af et nyligt svar til Grønlandsudvalget³⁹ fra Social- og Ældreministeren fremgår det, at ministeren anser det for "helt grundlæggende, at grønlandske børn og deres forældre i anbringelsessager kan forstå den kommunikation, der foregår omkring deres sag." Og at "kommuner og andre myndigheder har pligt til at stille en tolk og oversættelsesbistand til rådighed, og [at] forældre til anbragte børn (...) altid [har] ret til en bisidder i processen".

Ifølge undersøgelsen 'Ligebehandling af grønlandere i Danmark'⁴⁰ fra Institut for Menneskerettigheder fra 2015, fungerer de anvendte tolke i kommunalt regi dog meget forskelligt, og niveauet af tolkningen er, ifølge borgerne, ofte utilstrækkeligt. Ifølge samme undersøgelse er det ej heller usædvanligt, at tolkebistand ikke rekvireres i tilstrækkeligt omfang inden for social- og sundhedssystemet.⁴¹

RETTE TIL TOLKNING

Ved henvendelse til offentlige myndigheder gælder generelt flg.:

Efter forvaltningsloven og god forvaltningsskik skal myndigheder i fornødent omfang yde vejledning og bistand til personer, der henvender sig med spørgsmål inden for myndighedens sagsområde.⁴² Det indebærer, at myndigheden skal give en person fyldestgørende og korrekt information. Myndigheden skal i den forbindelse sikre sig, at personen forstår den information, der gives, ligesom myndigheden skal tilstræbe at forstå det, personen giver udtryk for. Det er myndighedens opgave at tilkalde tolkebistand, hvis der er behov. Desuden skal myndigheden, om nødvendigt, sørge for, at dokumenter eller anden korrespondance til personen oversættes til et sprog, som personen med rimelighed forstår, hvis personen ikke forstår dansk.⁴³ Hvis tolkningen foregår forsvarligt, og sagens karakter ikke taler imod (fx ved meget komplicerede sager, eller hvis personen modsætter sig det) kan en ledsager bistå personen med tolkning, hvis denne person ikke er mindreårig.⁴⁴

Det er myndighedens vurdering, om der er behov for tolk eller hjælp til oversættelse, men forpligtelsen til at sikre ordentlig og fyldestgørende vejledning må forudsætte, at myndigheden er opmærksom på, om kommunikationen fungerer godt uden tolk.⁴⁵

Ydermere har Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol i forbindelse med en sag om bortadoption fastslået, at såfremt der er tale om en udlænding, der ikke behersker sproget, kan der være en pligt til at sikre oversættelse eller tolkebistand.⁴⁶

Det kan tilføjes, at der ikke opkræves gebyr, når en borger med behov for tolkebistand er i kontakt med de sociale myndigheder. Det kan endvidere nævnes, at der under alle omstændigheder ikke opkræves gebyr i forbindelse med tolkning af det grønlandske sprog (grønlændere er således undtaget fra bestemmelsen om opkrævning af gebyr ved tolkede samtaler i sundhedsvæsenet, når patienten har boet tre år i Danmark⁴⁷).

ANBEFALINGER

Institut for Menneskerettigheder anbefaler:

- At Social- og Ældreministeriet tydeliggør, at danske myndigheder er forpligtede til at beskytte den grønlandske kultur og identitet, jf. ILO's konvention nr. 169 om oprindelige folk. Det betyder blandt andet, at danske myndigheder skal sikre særlig støtte og kompensation til grønlandske familier med henblik på at sikre børnenes trivsel og udvikling i hjemmet. Såfremt der sker anbringelser, bør det undersøges, om det kan ske i grønlandske familier, så barnet kan bevare sit oprindelige sprog, kultur og identitet.
- At Social- og Ældreministeriet sikrer en effektiv beskyttelse af grønlandske familiers ret til familie og ret til ikke-diskrimination. Psykologtests bør være kulturtilpassede for at kunne indgå i forældrekompetenceundersøgelser og danne grundlag for tvangsfjernelser.
- At Social- og Ældreministeriet sikrer, at psykologer, der varetager forældrekompetenceundersøgelser (herunder testning, vurdering mv.) af grønlandske forældre, har de fornødne kompetencer, herunder viden om tværkulturel psykologi og -testning
- At offentlige myndigheder (regioner, kommuner m.fl.) sikrer, at grønlændere får tolkebistand i kommuners behandling af sager om børns trivsel, herunder også i testsituationer.

LITTERATUR

- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, Bulfir, (2021). 'Ensomme eksperter – Utredning av utdanningsprogrammet for og oversikten over barnefaglig sakkyndige', Oslo.
- Blytman, Naja (2017). 'How are emotions expressed in Kalaallisut', Trondhjem.
- Common, R. W & Frost, L. G. (1988). The Implications of the Mismeasurement of Native Students' Intelligence through the Use of Standardized Intelligence Tests. Canadian Journal of Native Education. 15(1), 18-30.
- Dingwall, Kylie, Pinkerton, Jennifer & Lindeman, Melissa A. (2013). "People like numbers": a descriptive study of cognitive assessment methods in clinical practice for Aboriginal Australians in the Northern Territory. BMC Psychiatry.
- Fujii, Daryl E.M. (2018), 'Developing a cultural context for conducting a neuropsychological evaluation with a culturally diverse client: the ECLECTIC framework', The Clinical Neuropsychologist, 2018, Vol. 32. No 8, 1356-1392.
- Institut for Menneskerettigheder (2014). Lige adgang til sundhed – en analyse af praktiserende lægers møde med patienter med etnisk minoritetsbaggrund.
- Institut for Menneskerettigheder (2015). Ligebehandling af grønlandere i Danmark.
- John, Joan st., Krichev, Alan & Bauma, Edward. (1976). Northwestern Ontario Indian children and the WISC. Psychology in the Schools.
- Jørgensen, Trine Juncher (2022). "Psykologtest dumper de grønlandske forældre", Sermitsiaq, 09, 2022.
- Kjølbrot, Jon Fridrik (2000). Den Europæiske Menneskerettighedskonvention - for praktikere, 5. udgave, Jurist- og økonomforbundets forlag.
- Mathiasen, Eva Secher og Andersen, Lise (2021). 'Dansk Psykolog Forening: Myndighederne skal kunne gribe mere konsekvent ind over for brodne kar', Altinget, Sundhed, 29. juni 2021.
- McCullough, C., Walker, J., & Diessner, R. (1985). The use of the Wechsler scales in the assessment of Native Americans in the Columbia River Basin. Psychology in Schools. 22, 23-28.
- Naglieri, J. A. (1986). WISC-R and K-ABC comparison for matched samples of black and white children. Journal of School Psychology. 24(1), 81-88.

- Puente, Antonio E. & Salazar, Gabriel D. (1998). Assessment of Minority and Culturally Diverse Children. Academic Press. 227-248.
- Rock, D. & Price, I. P. (2019). Identifying culturally acceptable cognitive tests for use in remote northern Australia. BMC Psychology.
- Samuda, Ronald J. (1998). Alternatives to Traditional Standardized Tests in Psychological Testing of American Minorities: Issues and Consequences. SAGE publications. 142-175.
- Seyfort, B., O., & Lahmer, V. (1980). A critical look at the WISC-R with Native Indian children. The Alberta Journal of Educational Research. 26(1), 14-24.
- Socialstyrelsen (2013). Vidensindsamling af metoder til vurdering af forældreevnen i sager om adoption uden samtykke, Leverandør: Institut for Psykologi, Københavns Universitet.
- Socialstyrelsen (2021). Retningslinjer for udarbejdelse og anvendelse af forældrekompetenceundersøgelser.
- Talevski, Kirsten (2012). Vejledning og information, i Jens-Chr. Bülow m.fl., Forvaltningsloven 25 år, Jurist- og Økonomforbundets Forlag.
- Ugeskrift for Retsvæsen, 1997, U1997.1422/1V.
- Walker, Alexandra J. & Batchelor, Jennifer & Shores, Arthur. (2011). Effects of education and cultural background on performance on WAIS-III, WMS-III, WAIS-R and WMS-R measures: Systematic review. Australian Psychologists, 44(4), 216-223.
- Whitaker, Simon (2018). 'Assessing the intellectual ability of asylum seekers'. International Journal of Developmental Disabilities. 2018, vol. 64, no. 4-5.
- Wilgosh, L., Mulcahy, R., & Watters, B. (1986). Assessing intellectual performance of culturally different, Inuit children with the WISC--R. Canadian Journal of Behavioural Science / Revue canadienne des sciences du comportement, 18(3), 270-277.

END NOTES

¹ <https://www.vive.dk/da/undersoegelser/vive-undersoeger-anbringelser-af-groenlandske-boern-15547/>, se også Grønlandsudvalget 2019-20, GRU Alm. Del – endeligt svar på spørgsmål 73. Offentligt.

² <https://www.vive.dk/da/undersoegelser/vive-undersoeger-anbringelser-af-groenlandske-boern-15547/>, se også Grønlandsudvalget 2019-20, GRU Alm. Del – endeligt svar på spørgsmål 73. Offentligt.

³ VIVE offentliggør i maj 2022 en undersøgelse om anbragte grønlandske børn i Danmark med fokus på anbringelsesprocessen og den efterfølgende trivsel blandt disse børn. Undersøgelsen af anbragte grønlandske børn i Danmark har tre formål: For det første skal undersøgelsen vise, hvad der karakteriserer grønlandske familier, hvis børn anbringes uden for hjemmet i Danmark, og i hvilken grad børn med grønlandsk baggrund anbringes uden for hjemmet sammenlignet med danske børn, der er vokset op under samme forhold. For det andet skal undersøgelsen vise, hvordan anbringelsessager med grønlandske familier behandles, og i hvilken grad der er opmærksomhed omkring familiernes sprog og kultur i sagsbehandlingen og i anbringelsen. For det tredje skal undersøgelsen vise, hvordan anbragte børn med grønlandsk baggrund trives sammenlignet med andre anbragte børn, i hvilken grad de føler sig hjemme på anbringelsesstedet, og i hvilken grad de har mulighed for at vedligeholde deres sprog, kultur og relationer til familie og netværk. Til at belyse disse forhold benytter undersøgelsen en blanding af eksisterende kvantitative data og nye kvalitative data, der indsamles til i forbindelse med undersøgelsen. Den kvantitative karakteristik af de grønlandske familier og analysen af, i hvilken grad børn med grønlandsk baggrund oftere end andre børn anbringes uden for hjemmet, gennemføres ved hjælp af registerdata fra Danmarks Statistik. I denne analyse indgår i alt 369 børn, der enten er født i Grønland af grønlandske forældre, eller har mindst en forælder, der er født i Grønland. Analysen af anbringelsessager med grønlandske børn gennemføres ved hjælp af 12-15 anbringelsessager fra 3 danske kommuner, hvor vi dels analyserer selve sagen, dels foretager kvalitative interviews med forældre, børn, anbringelsessteder og sagsbehandlere. Analysen af børnenes trivsel belyses kvantitativt ved hjælp af datasættet "Trivsel blandt anbragte børn og unge (TABU)", der indsamles blandt et repræsentativt udvalg af børn, der er anbragt uden for hjemmet. Derudover belyses trivslen gennem de kvalitative interviews med børn og anbringelsessteder. <https://www.vive.dk/da/undersoegelser/vive-undersoeger-anbringelser-af-groenlandske-boern-15547/>

⁴ Abdi Ibrahim mod Norge (15379/16).

⁵ Jon Fridrik Kjølbro, Den Europæiske Menneskerettighedskonvention - for praktikere, 5. udgave, Jurist- og økonomforbundets forlag, 2020, s. 928.

⁶ Ibid, s. 923.

⁷ D.H. med flere mod Tjekkiet (57325/00).

⁸ Ved indstilling til anbringelse uden samtykke blev der med virkning fra 1. marts 2020 indført et krav i servicelovens § 59, nr. 2, om, at en indstilling til børn og unge-udvalget skal omfatte en vurdering af forældremyndighedsindehaverens

kompetencer til at varetage omsorgen for barnets eller den unges særlige behov. Se 'Retningslinjer for udarbejdelse og anvendelse af forældrekompetenceundersøgelser', Socialstyrelsen, Januar 2021, s. 9.

⁹ 'Retningslinjer for udarbejdelse og anvendelse af forældrekompetenceundersøgelser', Socialstyrelsen, Januar 2021, s. 8.

¹⁰ Når der udarbejdes en forældrekompetenceundersøgelse, sker det som led i en børnefaglig undersøgelse efter servicelovens § 50, som er kommunernes faglige udredning af, om et barn eller en ung har brug for særlig støtte.

Forældrekompetenceundersøgelser skal gennemføres, når kommunen har behov for at afdække forældres kompetence til at tage vare på deres barn, og hvor en psykologisk undersøgelse af forældrekompetencer er nødvendig for at belyse dette. Se 'Retningslinjer for udarbejdelse og anvendelse af forældrekompetenceundersøgelser', Socialstyrelsen, Januar 2021, s. 8.

¹¹ Se SEL, § 50, stk 5.

¹² Se 'Retningslinjer for udarbejdelse og anvendelse af forældrekompetenceundersøgelser', Socialstyrelsen, januar 2021, s. 9.

¹³ 'Retningslinjer for udarbejdelse og anvendelse af forældrekompetenceundersøgelser', Socialstyrelsen, januar 2021, s. 37.

¹⁴ ›Kognitions- og intelligenstag, ›Eventuelt specifikke neuropsykologiske tests, ›Spørgeskemaer, ›Selvrapporteringsskemaer.

¹⁵ ›Personlighedsprøver, ›Billed- eller storytellingtest, ›Struktureret interview, ›Selvrapporteringstest, ›Spørgeskemaer.

¹⁶ ›Ustruktureret observation, typisk ved hjemmebesøg ›Strukturerede metoder med valideret metodik

›Struktureret observation, hvor der stilles ikke-validerede opgaver.

¹⁷ Af en vidensindsamling for Socialstyrelsen vedr. anvendte metoder hos psykologer ved udarbejdelse af forældrekompetenceundersøgelser fremgår det, at WAIS er en ofte anvendt test, jf. "Vidensindsamling af metoder til vurdering af forældreevnen i sager om adoption uden samtykke", 2013, Socialstyrelsen Odense, Leverandør: Institut for Psykologi, Københavns Universitet." Med henblik på at indhente nyere viden er Socialstyrelsen og Psykolognævnet kontaktet. Såvel Socialstyrelsen som Psykolognævnet har primo maj 2022 overfor instituttet oplyst, at WAIS afgjort er at finde blandt de anvendte tests ved forældrekompetencevurderinger, men at man ikke har adgang til at føre statistik over, hvor hyppigt de forskellige testtyper anvendes. Se endvidere: "Psykologtest dumper de grønlandske forældre", af Trine Juncher Jørgensen, Sermitsiaq, 09, 2022.

¹⁸ Wilgosh et. Al., 1986.

¹⁹ John et al., 1976.

²⁰ McCullough et al., 1985; Common og Frost, 1988, Seyfort et al., 1980.

²¹ Walker & Jennifer, 2011.

²² Puente & Salazar, 1998; Naglieri, 1986; Samuda, 1988.

²³ Dingwall et al., 2013.

²⁴ Samuda, 1998.

²⁵ Heriblandt kan nævnes følgende:

- Alternativ fortolkning – der anvendes en anden fortolkning af testresultaterne i de traditionelle IQ-tests, når man har at gøre med minoritetsgrupper, som testen ikke oprindeligt er tilpasset. Det kan fx ske ved brug af guidelines (Samuda, 1998: 164)
- Udvikling af kulturfrie/fair tests – forskellige kulturelle grupper skal have de samme teoretiske forudsætninger for at bestå testen, hvilket opnås ved udelukkende at inkludere erfaringer, viden og kompetencer, der er fælles for forskellige kulturer. Nonverbale opgaver vil her være i centrum (Samuda, 1998: 145). I praksis er der dog udfordringer ift. at udvikle sådanne tests, og resultaterne har ofte været skuffende (Samuda, 1998: 152)
- Sammenligning indenfor egen sociokulturel gruppe (pluralistisk tilgang) – intelligens evalueres udelukkende i forhold til intelligens hos andre med samme sociokulturelle baggrund. IQ-scoren tolkes indenfor normerne for vedkommendes sociokulturelle gruppe. Således vil en person betragtes som "retarderet" hvis vedkommendes score er blandt de laveste tre procent indenfor egen sociokulturelle gruppe. (Samuda, 1998: 155).
- Udvikling af kulturspecifikke tests – der udvikles kulturspecifikke IQ-tests til alle større kulturelle grupper i landet (fx tilpasning af WISC og WAIS). Metoden er særdeles ressourcekrævende. Derudover kan der i praksis være udfordringer i relation til relevant afgrænsning af kulturelle grupper samt generalisering af resultaterne (Samuda, 1998: 154).

I Australien har man i nyere tid arbejdet specifikt med udvikling af hensigtsmæssige alternativer til de standardiserede IQ-tests. Fx har man i et nyere studie - gennem konsultation af lokalsamfundet og pilot-tests blandt oprindelige folk i det nordlige Australien - kortlagt en række hensigtsmæssige kognitive tests til målgruppen. På den baggrund konkluderes det, at man via et tæt samarbejde med lokalsamfund og oprindelige folk faktisk kan udvikle kulturelt hensigtsmæssige tests eller tilpasse eksisterende tests på måder, der gør dem velegnede til oprindelige folk (Rock & Price, 2019).

- Nonverbale tests - derudover fortæller flere klinikere, der arbejder med oprindelige folk, at man i tråd med ovenstående kritik af den verbale del af Welchers tests, har positive erfaringer med udelukkende at gøre brug af performance delprøven af fx WAIS og WISC i arbejdet med oprindelige folk (Dingwall et al., 2013). Der er blandt klinikere og forskere dog ikke enighed om, hvorvidt de nonverbale tests kan betragtes som egnede måleredskaber.

²⁶ Jf. telefoninterview d. 4. april 2022 med Rune Nielsen.

²⁷ Jf. telefoninterview d. 4. april 2022 med Rune Nielsen.

²⁸ Se også Whitaker, Simon (2018): 'Assessing the intellectual ability of asylum seekers'. *International Journal of Developmental Disabilities*. 2018, vol. 64, no. 4-5. "The key question in making a diagnosis of ID [intellectual disability] in somebody from a developing country therefore should first not be "does the individual have a measured IQ below 70?" but rather: "Is this individual able to

cope?” that is, are they providing themselves and any dependents with a quality of life that society would deem of minimum acceptable standard?”.

²⁹ If. Nielsen forholder det sig dog ikke sådan, at tests aldrig kan anvendes tværkulturelt. I forbindelse med udredning af demens kan det fx sagtens give mening at anvende en tværkulturel test (særligt udviklet til formålet) i forskellige kulturer. Det hænger, if. Nielsen, sammen på denne måde:

”Demenssygdom er jo en biologisk sygdom, der sidder målbare steder i hjernen, som giver de samme symptomer på tværs af kulturer. Hvis man ikke kan huske i Danmark, kan man heller ikke huske i Grønland. Det er der ikke nogen forskel på, hvorimod begavelse er mere kompliceret”.

Jo tættere man kommer på rene biologiske konstruktioner, dvs. ting der sker i hjernen, som man vil måle på, des nemmere er det, if. Nielsen, at lave relevante tests. Og jo mere komplicerede konstruktioner, man vil måle på, som fx begavelse, des sværere bliver det at udforme tests, man kan bruge pålideligt på tværs af kulturer og sprog. For:

”Intelligens ligger ikke ét sted i hjernen, intelligens er samlet omkring alle mulige forskellige mentale funktioner, der ligger distribueret ud i hele hjernen, og dét gør det bare meget, meget kompliceret.” (Jf. telefoninterview d. 4. april 2022)

³⁰ Jf. telefonsamtale d. 28. marts 2022.

³¹ Også inden for andre områder end forældrekompetencevurderinger oplever man udfordringer, når der anvendes tests udviklet i en vestlig kontekst på testpersoner fra øvrige dele af verden. Således beretter chef for rehabiliteringsklinikken ved DIGNITY, Marie Høgh Thøgersen, i et telefoninterview (gennemført d. 9. maj 2022) overfor os, at flere af DIGNITYs patienter lider af kognitive deficit som følge af tortur (fx slag i hovedet), men at det – grundet de neuropsykologiske tests, man har til rådighed på nuværende tidspunkt – er vanskeligt at dokumentere, bl.a. da kognitive forstyrrelser er en del af symptombilledet ved den PTSD-diagnose de fleste af patienterne i forvejen har. Det betyder i praksis, at man sjældent opdager, hvis en patient har kognitive deficit. Da man ikke har kulturtilpassede tests til at udrede kognitive problemer hos ikke vestlige patienter, lader man være med at udrede og antager, at de forstyrrelser der er, alene skyldes PTSD diagnosen. Er der tale om alvorlig kognitive deficit, er tilbuddet om traumebehandling imidlertid sjældent relevant. Det giver fx ikke mening at behandle en patient med kognitivterapi, hvis patienten har alvorlige problemer med korttidshukommelsen. Så vil et rehabiliteringstilbud på et center for hjerneskade være mere relevant. På DIGNITY arbejdes der med at udvikle et kulturtilpasset neuropsykologisk testbatteri, som kan udrede kognitive forstyrrelser hos mennesker med ikke vestlig baggrund. Thøgersen fremlagde i 2018 disse fund på en ISTSS (International Society for Traumatic Stress Studies) konference i Washington (ISTSS 34th Annual Meeting, November 8 - 10, 2018, with Pre-Meeting Institutes and the opening session on November 7, in Washington, DC, USA), hvor flere af konferencens deltagere efterfølgende kunne bekræfte, at der var et essentielt behov for kulturtilpassede neuropsykologiske tests, samt at manglen på dette skabte en markant ulige adgang til behandling

særligt for patienter med ikke vestlig baggrund. DIGNITY søger aktuelt penge til et større forskningsprojekt for at afprøve det kultursensitive testbatteri.

³² Jf. telefoninterview d. 1. april 2022 med Peter Berliner.

³³ Dette fænomen er nærmere beskrevet i artiklen "How are emotions expressed in Kalaallisut", af Naja Blytmann, Trondhjem, 2017.

³⁴ Se Fujii, Daryl E.M. (2018), 'Developing a cultural context for conducting a neuropsychological evaluation with a culturally diverse client: the ECLECTIC framework', The Clinical Neuropsychologist, 2018, Vol. 32. No 8, 1356-1392. "without proper context for understanding the client, Fujii (2016) argues that the default is an 'ethnocentric' evaluation, where behaviors and test scores are substantively interpreted within the denominator of Western culture".

³⁵ "To address these gaps in cross-cultural neuropsychological assessment in Europe, ECCroN was established in late 2019 by 16 specialists from ten countries; founding consortium members represent the Netherlands, Denmark, Norway, England, Scotland, France, Spain, and Italy, as well as two specialists from the United States of America and the State of Palestine working on multinational projects with one or more European site(s)."

³⁶ "Ensomme eksperter – Utredning av utdanningsprogrammet for og oversikten over barnefaglig sakkyndige", Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, Bulfir, april 2021, Oslo.

³⁷ "Dansk Psykolog Forening: Myndighederne skal kunne gribe mere konsekvent ind over for brodne kar", af Eva Secher Mathiasen og Lise Andersen, Altinget, Sundhed, 29. juni 2021, <https://www.alinget.dk/sundhed/artikel/dansk-psykologforening-myndighederne-skal-kunne-gribe-mere-konsekvent-ind-over-for-brodne-kaer>

³⁸ Bauböck, R. Tripkovic M. The Integration of Migrants and Refugees. EUI Forum on Migration, Citizenship, and Demography. Florence: European University Institute, Robert Schuman Centre for Advanced Studies. 2007;

<https://ligeglobalsundhed.blogspot.com/2018/02/blog-sprog-er-ikke-til-at-spge-med.html>; <https://ouh.dk/uddannelse/afdelingsspecifikke-uddannelsessider/uddannelse-pa-indvandrermedicinsk-klinik/undervisningsmaterialer/det-du-ikke-ved-far-patienten-ondt-af>; Sandwall,

Karin. "I learn more at school" : A critical perspective on workplace - related second language learning in and out of school." Tesol Quarterly 44.3 (2010): 542-574. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.5054/tq.2010.229270>

³⁹ <https://www.ft.dk/samling/20211/almdel/GRU/spm/60/index.htm>

⁴⁰ Kilde: Ligebehandling af grønlændere i Danmark. Institut for Menneskerettigheder. 2015, s. 80.

⁴¹ Kilde: Ligebehandling af grønlændere i Danmark. Institut for Menneskerettigheder. 2015, s. 80.

⁴² Forvaltningslovens § 7, jf. lovbekendtgørelse nr. 433 af 22. april 2014.

⁴³ Kirsten Talevski, Vejledning og information, i Jens-Chr. Bülow m.fl., Forvaltningsloven 25 år, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2012, s. 297ff.

⁴⁴ Kirsten Talevski, Vejledning og information, i Jens-Chr. Bülow m.fl., Forvaltningsloven 25 år, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2012, s. 303f.

⁴⁵ Kilde: Ligebehandling af grønlandere i Danmark. Institut for Menneskerettigheder. 2015, s. 67.

⁴⁶ Se Kearns mod Frankrig, dom af 10.01.08, §§ 85-92.

⁴⁷ **Tolkning i sundhedsvæsenet:**

Efter sundhedsloven skal regionerne yde tolkebistand til personer, som har behov herfor i forbindelse med behandling hos almenpraktiserende læger, speciallæger eller sygehus (Bekendtgørelse af sundhedsloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 210 af 27/01/2022, § 50, <https://www.retsinformation.dk/eli/lt/2022/210>). Af den bekendtgørelse, der nærmere regulerer området, fremgår det, at patienten har ret til tolkebistand, "når lægen skønner, at en tolk er nødvendig for behandlingen". (Bekendtgørelse nr. 855 af 23. juni 2018 om tolkebistand efter sundhedsloven, § 1, [file:///C:/Users/lvs/Downloads/B20180085505%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/lvs/Downloads/B20180085505%20(1).pdf)). Deri ligger, at der skal gives tolkebistand, hvis det er nødvendigt for, at lægen kan leve op til professionsnormen og efterleve reglerne om informeret samtykke (se "Lige adgang til sundhed – en analyse af praktiserende lægers møde med patienter med etnisk minoritetsbaggrund", Institut for Menneskerettigheder, 2014, s. 56). Der opkræves som udgangspunkt gebyr for tolkebistand, såfremt patienten har brug for tolk efter mere end tre år i Danmark. Der opkræves imidlertid ikke gebyr i forbindelse med tolkning af det grønlandske og færøske sprog. (Der opkræves ej heller gebyr fra patienter fra Det Tyske Mindretal i Danmark, såfremt de måtte have behov for tolkebistand i forhold til det tyske sprog) (Bekendtgørelse nr. 855 af 23. juni 2018 om tolkebistand efter sundhedsloven, § 2.).

Tolkning i retsvæsenet:

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention indeholder i artikel 6 et krav om, at enhver, der er anklaget for en lovovertrædelse, har ret til at få vederlagsfri bistand af en tolk, hvis han ikke forstår eller taler det sprog, der anvendes i retten (jf. Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, artikel 6, stk. 3, litra e). I "vederlagsfri" ligger, at udgiften til tolkning ikke kan pålægges den tiltalte som sagsomkostning, heller ikke hvis den tiltalte kendes skyldig (Jon Fridrik Kjølbro, Den Europæiske Menneskerettighedskonvention – for praktikere, 3. udg., Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2010, s. 547). Tolkebistanden skal være tilstrækkelig til, at den tiltalte får kendskab til sagen og bliver i stand til at forsvare sig selv (Jon Fridrik Kjølbro, Den Europæiske Menneskerettighedskonvention – for praktikere, 3. udg. Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2010, s. 548). Retten til bistand af tolk er "en væsentlig straffeprocessuel retssikkerhedsgaranti" og et "centralt element" i forhold til beskyttelsen af retten til retfærdig rettergang efter Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (Ugeskrift for Retsvæsen, 1997, U1997.1422/1V). I civile sager kan tolkebistand dog udelades.